

Горгани
природний заповідник

**Природно-
заповідний
фонд України**

Вісник заповідника

Жовтень 2023

Зміст

Науково-дослідна робота	2 стор.
Еколого-освітня робота	17 стор.
Календар	26 стор.
Екоцікавинки	27 стор.
Діяльність служби державної охорони ПЗФ	29 стор.
Новини	33 стор.

Науково-дослідна робота

Працівниками науково-дослідного відділу проведено:

- вивчення дереворуйнівних грибів в урочищі “Джурджі” Горганського ПНДВ;
- аналіз метео- і феноспостережень за вересень;
- камеральну обробку даних, отриманих під час моніторингу на лісових постійних пробних площах № 5, 6;
- підготовку розділу 3. Абіотичне середовище та 7. Календар природи до Літопису природи за 2023 рік;
- формування розділів I-II нового Проекту організації території природного заповідника “Горгани”;
- написання дописів на офіційні сторінки установи у соціальних мережах.

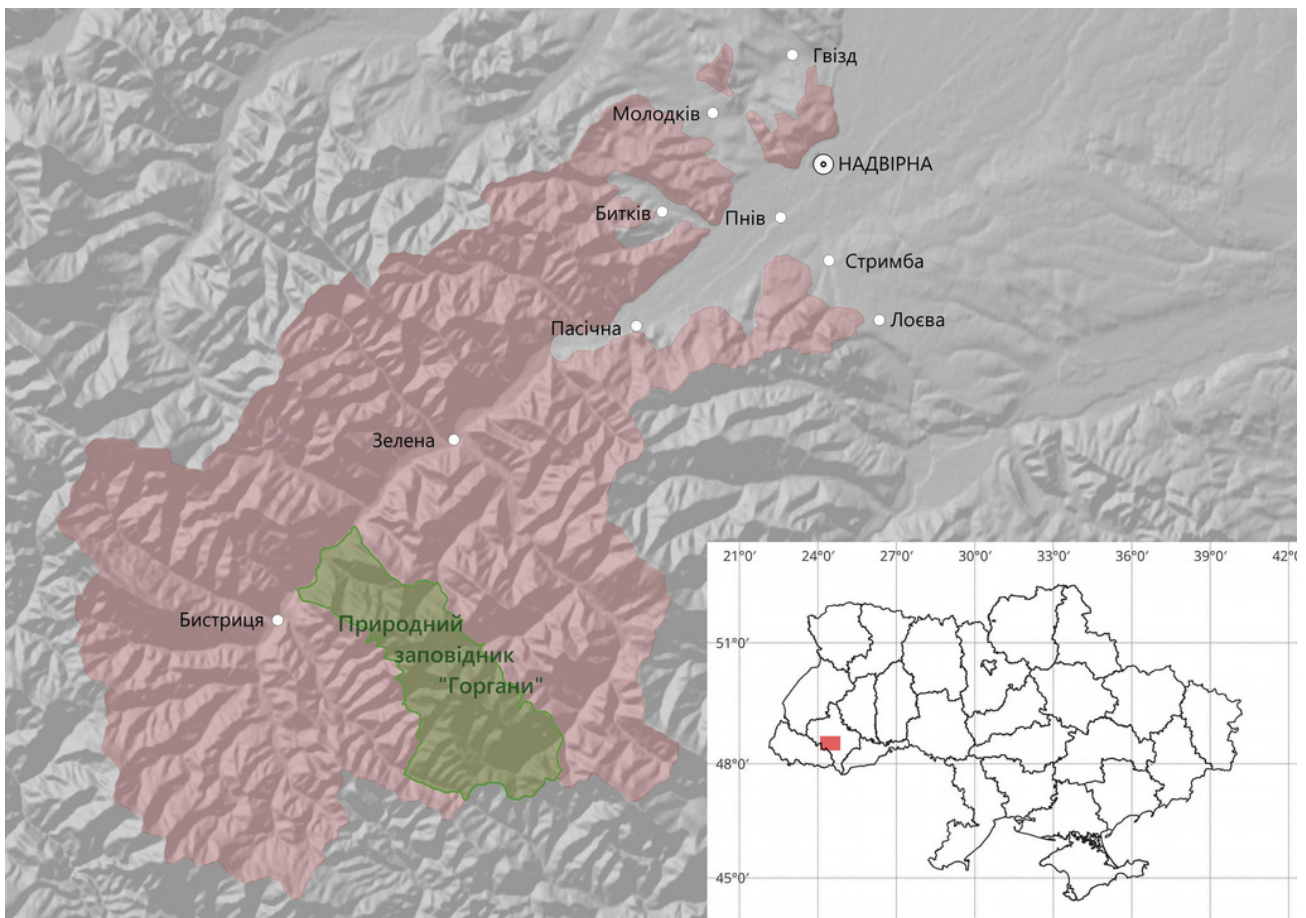
Старший науковий співробітник природного заповідника "Горгани" Остап Богославець взяв участь у Міжнародній конференції молодих учених "Актуальні проблеми ботаніки та екології", організованій Радою молодих вчених Інституту ботаніки ім М.Г. Холодного НАНУ сумісно з Прикарпатським Національним Університетом ім. В. Стефаника, що пройшла у м. Івано-Франківську.

У своїй доповіді науковець представив попередні результати багаторічних досліджень поширення однієї з найбільш впізнаваних родин дереворуйнівних грибів - гіменохетових, у гірських лісах Надвірнянщини.

З цією родиною добре знайомий кожен досвідчений садівник - на старих пошкоджених яблунях доволі часто можна зустріти плодові тіла інонота щетиносто-волосистого (*Inonotus hispidus*), жовтогарячі та волохаті. А на старих сливах чи аличі можна побачити сірі копитоподібні плодові тіла трутовика сливового (*Phellinus pomaceus*).

Природний заповідник "Горгани" охороняє найкраще збережені праліси регіону, тому не дивно, що на його території вдалось зареєструвати ряд рідкісних видів. Серед них, зокрема, фелопіл чорнолінійний (*Phellopilus nigrolimitatus*), зареєстрований у пралісах урочища Джурджі цього літа. В Україні гриб раніше був відомий лише з території Карпатського біосферного заповідника та його найближчих околиць. Таким чином, йдеться про виявлення першого локалітету цього виду на північно-східному макросхилі Українських Карпат.

Серед інших цікавих знахідок, дослідник згадав про дереворуйнівні гриби кедрових пралісів Ґорґан - трутовик сіро-жовтий (*Phellinus viticola*) та тубулікриніс глебовидний (*Tubulicrinis glebulosus*). Ці види в Україні зареєстровані лише кілька разів, тому ці знахідки є надзвичайно цінними.

Попередні відомості про різноманіття гіменохетових грибів (*Hymenochaetaeae*) у гірських лісах басейну Бистриці Надвірнянської (Українські Карпати)

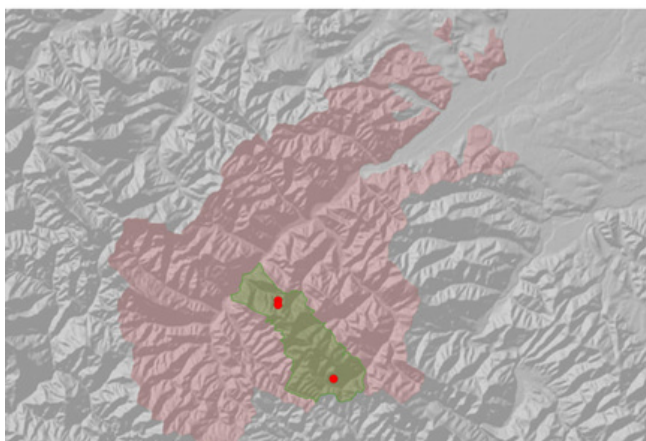
Богославець Остап Миколайович

Природний заповідник «Горгани»
Інститут ботаніки ім. М.Г. Холодного НАНУ

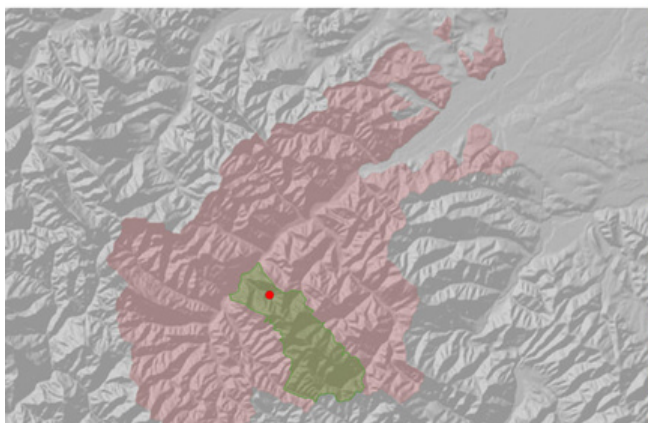
Phellinus viticola

- Д2.1.2 Гірські ялинові ліси на бідних ґрунтах; Д2.2.5 Ліси сосни кедрової європейської.
- На повалених та сухостійних стовбурах *Picea abies* різного діаметру (від 4 см), переважно на 3-4 стадіях білої гнилі, масово.
- Рідкісний вид, досі відомий в Україні лише з Мармороського масиву Карпатського БЗ та Карпатського НПП. За Kotiranta & Niemelä (1993), вид придатний для біоіндикації старовікових соснових та ялинових деревостанів.

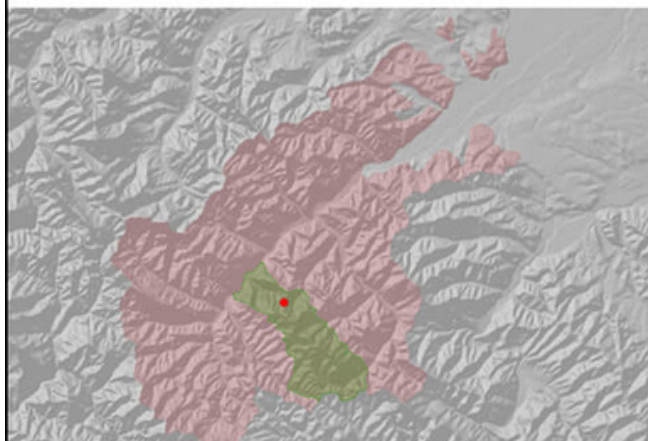
Phellopilus nigrolimitatus

- Д2.1.4 Ялинові ліси верхньої частини лісового поясу на багатих ґрунтах.
- На поваленому стовбурі *Picea abies* діаметром 46 см, біла гниль 4 стадії.
- Екологічна ніша виду доволі вузька, оскільки його плодові тіла, як правило, трапляються на великих повалених стовбурах на пізніх стадіях розкладу.
- В Україні раніше був відомий лише з території Карпатського біосферного заповідника та його найближчих околиць.

Tubulicrinis glebulosus

- Д2.2.5 Ліси сосни кедрової європейської.
- На поваленому стовбурі *Pinus cembra* діаметром 26 см, біла гниль 2 стадії.
- Вид вперше виявлений на території України М.В. Шевченко у 2018 році на деревині сосни звичайної у Ічнянському НПП.
- Dämon (2000) перелічує рід *Tubulicrinis* серед кортицієдних грибів, характерних для кедрових лісів Австрійських Альп.

Гриби заповідника поповнять фонди Національної колекції культур шапинкових грибів!

На території природного заповідника "Горгани" відбулась спільна експедиція старшого наукового співробітника Остапа Богославця та київської мікологині, аспірантки Інституту Ботаніки ім.

Холодного НАНУ Аліси Атаманчук.

Це не перший її візит на територію заповідника: минулого року була розповідь про нові штами грибів з роду *Xylaria*, які науковиця виділила з матеріалу, зібраного на території урочища Джурджі.

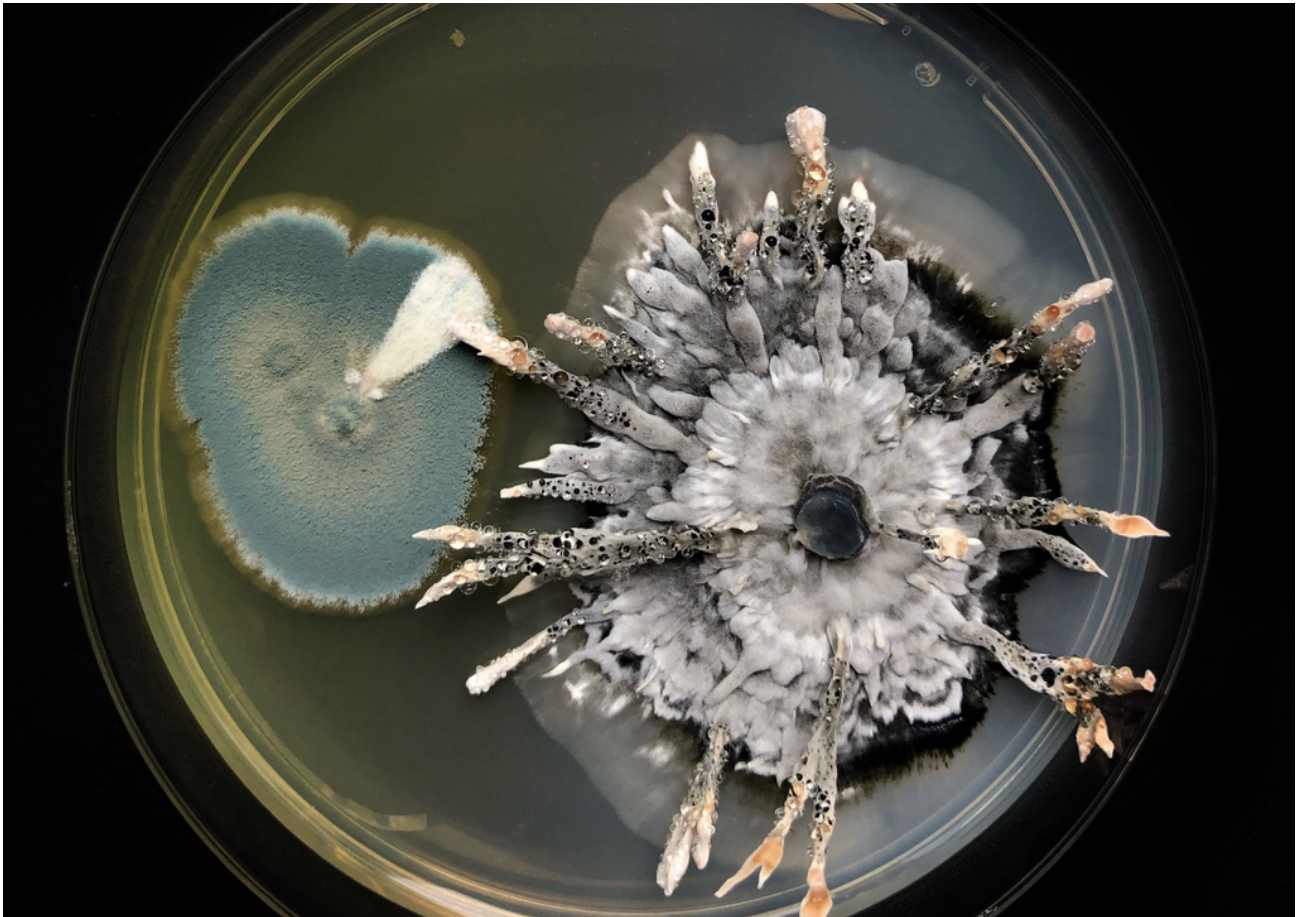
Одержані культури не лише цікаві з точки зору науки, а й дуже красиві. Фотографії взаємодії аскових грибів *Xylaria polymorpha* та *Penicillium polonicum* минулого року перемогли у Конкурсі наукових фотографій «Вікімедіа Україна».

Цього разу ксиларіями все не обмежилось: для виділення у чисті культури були зібрані свіжі плодові тіла дев'яти видів грибів: *Climacocystis borealis*, *Gloeophyllum odoratum*, *Gloeophyllum sepiarium*, *Guepinia helvelloides*, *Phellinus viticola*, *Phellopilus nigrolimitatus*, *Pleurocybella porrigens*, *Rhodofomes roseus*, *Trametes cinnabarina*. Також було відібрано ґрунтові проби для дослідження різноманіття ґрунтових грибів молекулярно-генетичними методами.

Але і це ще не все: на території заповідника та у межах буферної зони (урочище Березовачка) вдалось виявити нові місцезростання червонокнижного хряща-молочника чорного (*Lactarius lygnyotus*).

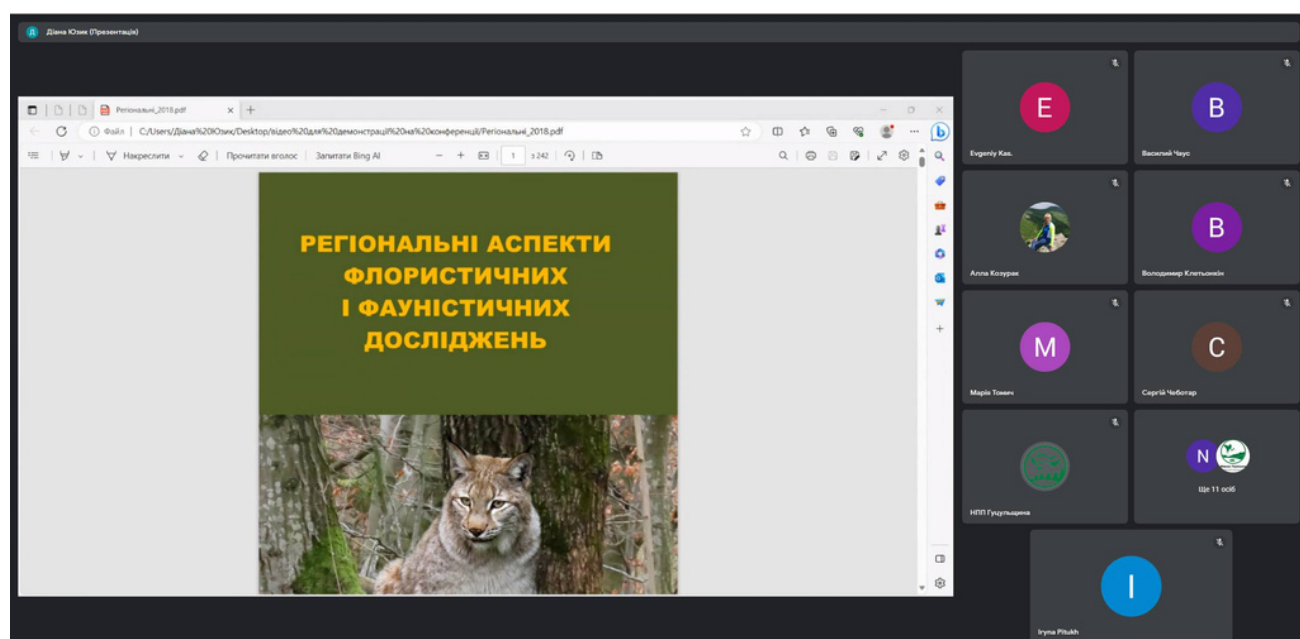

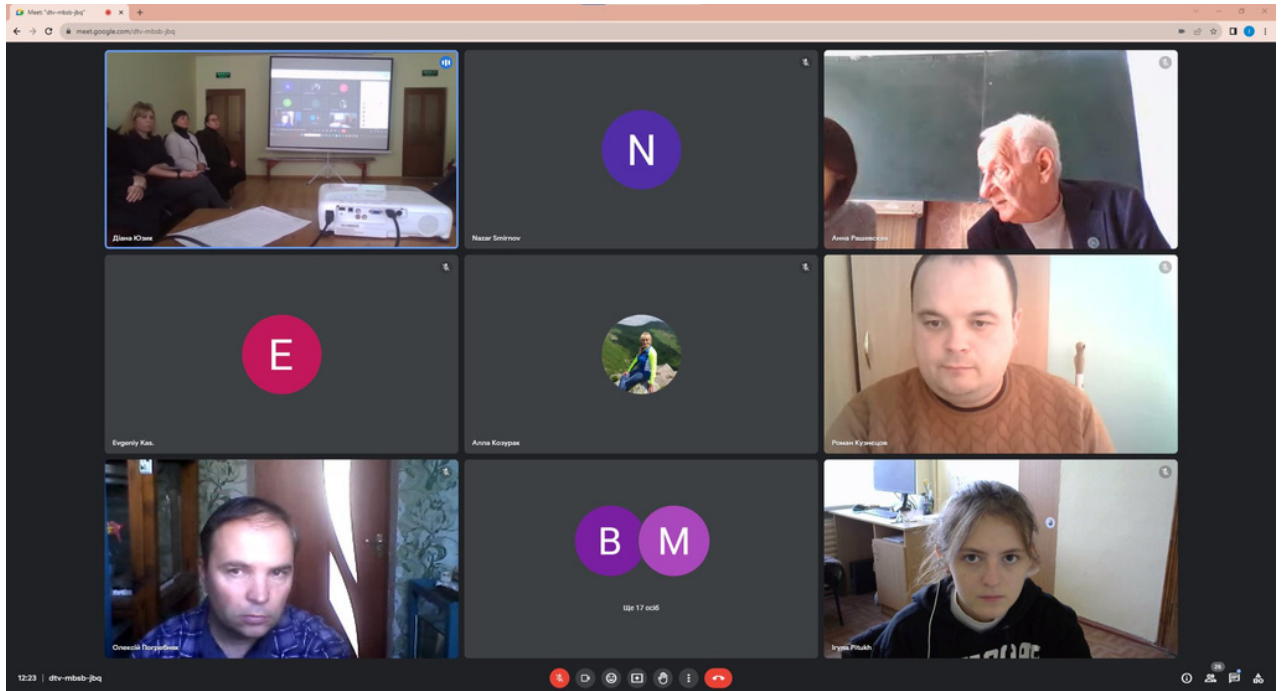
Працівники природного заповідника "Горгани" взяли участь у Шостій Міжнародній науково-практичній конференції "Регіональні аспекти флористичних і фауністичних досліджень".

На якій ознайомилися із віртуальною екскурсією територією НПП "Черемоський", доповідями відомих науковців, а також роботами різних секцій, які були присвячені геологічним об'єктам, рослинному і тваринному світу, формуванню гербарних та природничих музейних колекцій, екологічній освіті, збереженню біорізноманіття і природоохоронним заходам.

27 жовтня 2023 року працівники науково-дослідного відділу взяли участь у ХІХ Всеукраїнських наукових Таліївських читаннях на базі Навчально-наукового інституту екології Харківського національного університету імені В.І. Каразіна.

Конференція є важливою платформою для обміну ідеями та новими дослідженнями в галузі охорони природи. Виступи на конференціях дають можливість продемонструвати свої досягнення та отримати цінний фідбек від колег.

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна
Навчально-науковий інститут екології

XIX Всеукраїнські наукові Таліївські читання

27 жовтня 2023 року

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЛИСТ КОНФЕРЕНЦІЇ

Працівники природного заповідника "Горгани" продовжують працювати над виконанням Програми Літопису природи. Протягом весняно-осіннього періоду здійснювалися лісівничі дослідження на лісових постійних пробних площах у Горганському ПНДВ. Наступний етап роботи - камеральна обробка даних отриманих під час проведення моніторингу. Детальніше про дослідження читайте на сайті: <https://gorgany-zapovidnyk.in.ua/lisivnychi.../>

Еколого-освітня робота

Працівниками сектору еколого-освітньої роботи проведено:

- підготовку методичних матеріалів для проведення занять із здобувачами освіти;
- екологічну годину "Тварини потребують охорони" для дітей групи "Квіточка" ЗДО "Квітка Карпат";
- екологічний урок "Не руйнуй оселі тварин" для здобувачів освіти 4-го класу Надвірнянського ліцею № 2;
- екологічний урок "Перелітні птахи України" для здобувачів освіти 3-го класу Надвірнянського ліцею № 2;
- екологічний урок "Стан екосистем в Україні та шкода довкіллю спричинена війною" для здобувачів освіти 8-го та 10-го класів Надвірнянського ліцею № 2;
- екологічний урок "Природний заповідник "Горгани": історія, розвиток та діяльність" для здобувачів освіти 9-го класу Надвірнянського ліцею № 2;
- екологічну годину "Цікавинки дикої природи" для дітей групи продовженого дня Надвірнянського ліцею № 1 ім. В. Чорновола;
- написання дописів на офіційні сторінки установи у соціальних мережах.

Взято участь у роботі круглого столу "Дністровські читання" та Шостій Міжнародній науково-практичній конференції "Регіональні аспекти флористичних і фауністичних досліджень".

До Всесвітнього дня охорони тварин і Всесвітнього дня охорони місць проживання проведено екологічні заняття для дітей групи "Квіточка" ЗДО Квітка Карпат та для здобувачів освіти 4-го класу Надвірнянського ліцею № 2.

Діти дізналися, чому важливо охороняти навколишнє середовище і місця проживання диких тварин, поділилися своїм досвідом, як оберігають природу, а також задавали багато цікавих запитань. На завершення занять всі отримали подарунки - розмальовки з тваринками та наліпки.

Працівниками сектору еколого-освітньої роботи природного заповідника "Горгани" проведено екологічний урок для здобувачів освіти 3-го класу Надвірнянського ліцею 2 на тему "Перелітні птахи України".

На уроці розповіли про різновиди перелітних птахів, маршрути їхніх міграцій, а також важливість охорони їхніх місць зупинки. Також діти отримали розмальовки, слухали спів птахів та обговорювали, як можна допомогти цим чарівним істотам.

Зберігаймо природу разом! Діти - наше майбутнє і знання про природу надає їм крила для власних мрій та досягнень.

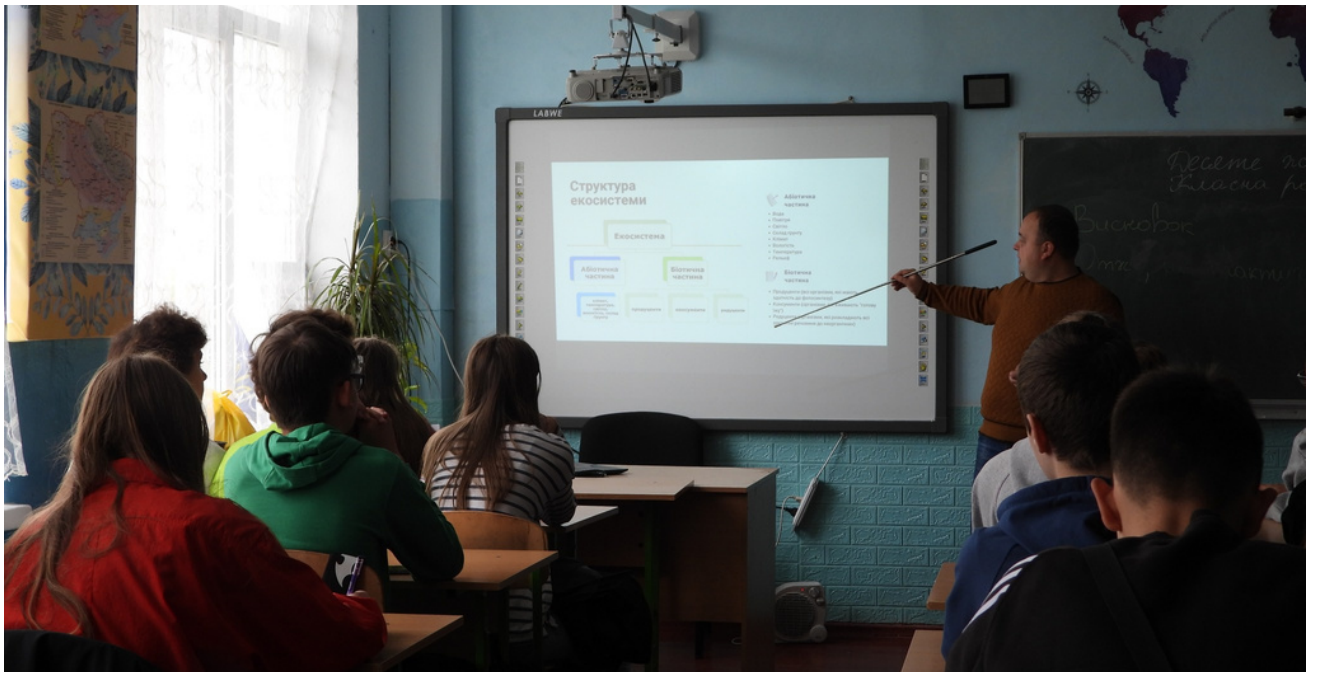
З молоддю про важливе!

Воєнні дії в Україні спричинюють велику шкоду довкіллю. Кожному важливо знати в якому стані перебуває навколишнє середовище нашої держави.

Стан екосистем суттєво погіршився у прифронтових районах через постійні обстріли боєприпасами. Кожного дня чуємо багато сумних новин, але вкотре залишаємося впевненими і продовжуємо наближати нашу перемогу.

Відбулося спілкування із здобувачами освіти Надвірнянського ліцею № 2 про виклики сьогодення для довкілля. Також працівники природоохоронної установи розповіли про стан екосистем в Україні та звичайно багато цікавого про природний заповідник "Горгани".

Цікаво та пізнавально дітям про природу.

Працівники сектору еколого-освітньої роботи побували у групі продовженого дня Надвірнянського ліцею 1 ім. В. Чорновола.

Під час заняття розповіли дітям про природний заповідник "Горгани", провели руханку, порозгадували загадки на природоохоронну тематику.

На завершення дітки отримали розмальовки і закладочки.

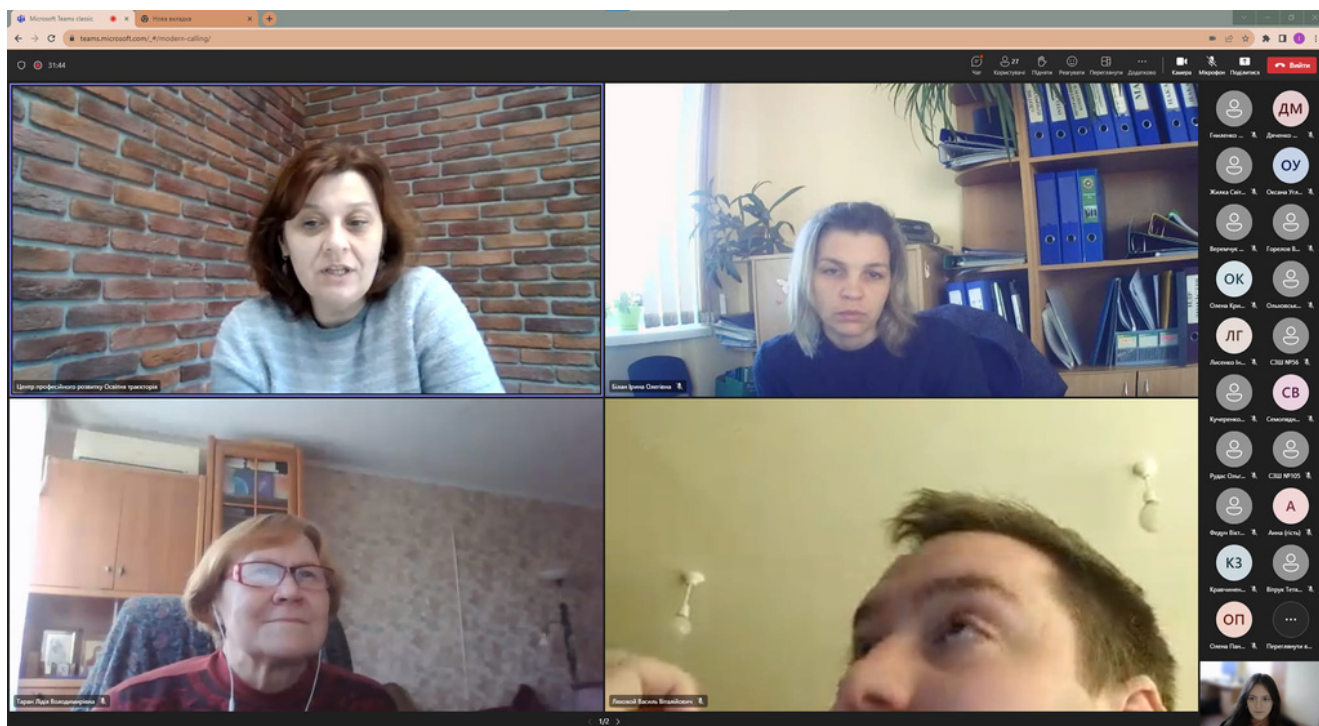
Досліджуємо природу разом!

Працівники природного заповідника "Горгани" долучилися до тренінгу "Лісова школа" який проводився в рамках проєкту "Карпатська лісова школа вздовж Чорної Бистриці" який реалізовує ВСП "Надвірнянський фаховий коледж НТУ" в партнерстві з природним заповідником "Горгани" та ГО "Надвірнянський туристично-інформаційний центр".

Учасники заходу взяли участь у інтерактивних іграх, дискусіях, орієнтуванні на місцевості, а також відвідали лісовий заказник "Урочище "Скит Манявський" і Манявський водоспад. Детальніше читайте на нашому сайті: <https://gorgany-zapovidnyk.in.ua/doslidzhuiemo-pryrodu.../>

Співпраця із педагогами м. Дніпра продовжується.
 Зустріч була присвячена цінностям і діяльності природного заповідника "Горгани".

	<p>БУКОВІ ПРАЛІСИ ТА СТАРОВІКОВІ ЛІСИ Занесені до Всесвітньої природної спадщини ЮНЕСКО</p>	<div data-bbox="1054 1301 1385 1816" style="background-color: #4a7c59; color: white; padding: 20px; text-align: center;"> <p>СИМВОЛИ ТА УНІКАЛЬНІСТЬ ЗАПОВІДНИКА</p> </div>
	<p>СОСНА КЕДРОВА ЄВРОПЕЙСЬКА Занесена у Червону книгу України. Символ заповідника.</p>	
	<p>КАМ'ЯНІ РОЗСИПИ Греготи, горгани, цекоти - камені, що залишилися із періоду останнього льодовика та які вкривають гірські вершини та схили.</p>	

Календар

1. День захисників та захисниць України.
2. Всесвітній день захисту тварин.
3. Всесвітній день захисту місць проживання.

Екоцікавинки

Осінь приносить чудовий подарунок природи - опале листя, яке може стати важливим ресурсом для нашого саду та городу. Компостування опалого листя - це екологічно чистий спосіб використати ці природні дари та зберегти природу.

Чому важливо компостування опале листя?

Створення поживного ґрунту: коли опале листя компостується, воно перетворюється на поживний ґрунт, який можна використовувати для садів та городів.

Зменшення відходів: компостування листя допомагає зменшити об'єм відходів, які інакше б викидалися на смітник.

Підвищення родючості ґрунту: поживний компост додає органічні речовини та поживні елементи у ґрунт, покращуючи його структуру та відповідно родючість.

Як компостувати опале листя?

Збирайте листя: опале листя збирається з газонів та алей. Можна використовувати лопату або спеціальні граблі для збору.

Розміщення компостної ями: визначте місце для компостної ями або використовуйте вже існуючу. Додаючи листя, змішуйте його з шарами землі це допоможе підвищити рівновагу в ґрунті.

Додавання листя: за допомогою грабелів розташуйте листя в компостну яму. Шари листя можна чергувати з іншими органічними матеріалами, такими як трава, гілки та інше.

Змішування: регулярно перемішуйте вміст компостної ями, щоб забезпечити рівномірний розклад органічних матеріалів.

Терпіння: компостування листя може займати від місяця до року.

Компостування опалого листя - це важлива частина сталого садівництва та дбайливого ставлення до природи. Зберігаючи ці природні ресурси, робимо внесок у збереження природи та створення здорового ґрунту.

Компост з опалого листя

Екоцікавинки

Осінь - це час, коли дерева розфарбовуються в різні відтінки, і опале листя утворює неймовірні килими на землі. Однак, чи знаєте ви, що спалювання цього листя може завдати неймовірної шкоди навколишньому середовищу?

Шкода від спалювання опалого листя.

Спалювання листя — це не лише звичайна практика очищення подвір'я, це руйнівний вплив на наше здоров'я та навколишню природу. Ось чому:

Забруднення повітря: спалювання листя призводить до виділення шкідливих речовин у повітря, що може негативно вплинути на ваше здоров'я та здоров'я оточуючих.

Втрата поживності: опале листя - це природний скарб, який може бути перетворений на корисний компост. Спалювання листя веде до втрати цінних органічних речовин для ґрунту.

Екологічний збиток: спалювання листя призводить до викидів парникових газів та може завдати шкоди місцевим екосистемам.

Як діяти замість спалювання?

Замість того, щоб спалювати опале листя, ми можемо використовувати його в інший, більш корисний спосіб:

Компостування: опале листя ідеально підходить для компосту. Воно перетвориться на поживний матеріал для вашого саду.

Мульчування: розстеліть листя на грядці як мульчу. Воно допоможе зберегти вологу та підвищити родючість ґрунту.

Переробка: приєднайтеся до екоспільноти та беріть участь у програмах зі збору опалого листя для подальшої переробки.

Пам'ятаймо, що наша діяльність впливає на навколишнє середовище. Збережімо нашу природу разом!

Не спалюй опале листя!

Діяльність служби державної охорони ПЗФ

Працівниками Горганського і Черниківського ПНДВ протягом місяця проведено:

- 10 рейдів-перевірок (ур. "Березний", "Новобудова", "Джурджі", "Нивка", "Озеро", "Перехресний");
- спостереження по програмі SMART, збір даних про рослинний і тваринний світ.

Працівниками відділу ДО ПЗФ проведено:

- патрулювання території заповідника з метою контролю за порушенням законодавства;
- спостереження за флорою і фауною.

Рейд-перевірка природоохоронного режиму урочище "Джурджі".
Рейди-перевірки - це лише один із заходів, спрямованих на збереження нашої природи. Служба державної охорони ПЗФ продовжує працювати над збереженням унікальних місць природи для нас і майбутніх поколінь.

Рейд-перевірка природоохоронного режиму ур. "Березний"
Горганського ПНДВ.

Проведення роз'яснювальних бесід один із напрямків роботи служби державної охорони ПЗФ.

Інспектором Горганського ПНДВ проведено бесіду з туристами, які мали намір пройти територією природного заповідника "Горгани". Після довгої розмови туристи змінили свій маршрут, щоб не порушити природоохоронний режим.

Нагадуємо! відвідування території природних заповідників заборонено відповідно до ст. 16 Закону України "Про природно-заповідний фонд".

Новини

Робочі зустрічі завжди сповнені різноманітною інформацією, цікавими обговореннями та приємними моментами.

У природному заповіднику відбулася друга робоча зустріч (виробнича нарада) із зацікавленими сторонами щодо розробки нового Проекту організації території природного заповідника "Горгани".

Учасниками заходу були представники Франкфуртського зоологічного товариства в Україні, українсько-німецького проекту "Підтримка природно-заповідних територій в Україні", Надвірнянської (Надвірнянська міська рада) і Пасічнянської ТГ (Пасічнянська територіальна громада), завідувачі і доценти кафедри біології та екології та кафедри лісового і аграрного менеджменту Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, а також працівники природного заповідника "Горгани".

Обговорено питання природоохоронних цінностей, їхніх загроз і напрацьовано "дорожню карту" подальших дій.

Детальніше читайте на сайті: <https://gorgany-zapovidnyk.in.ua/druha-robocha-zustrich.../>

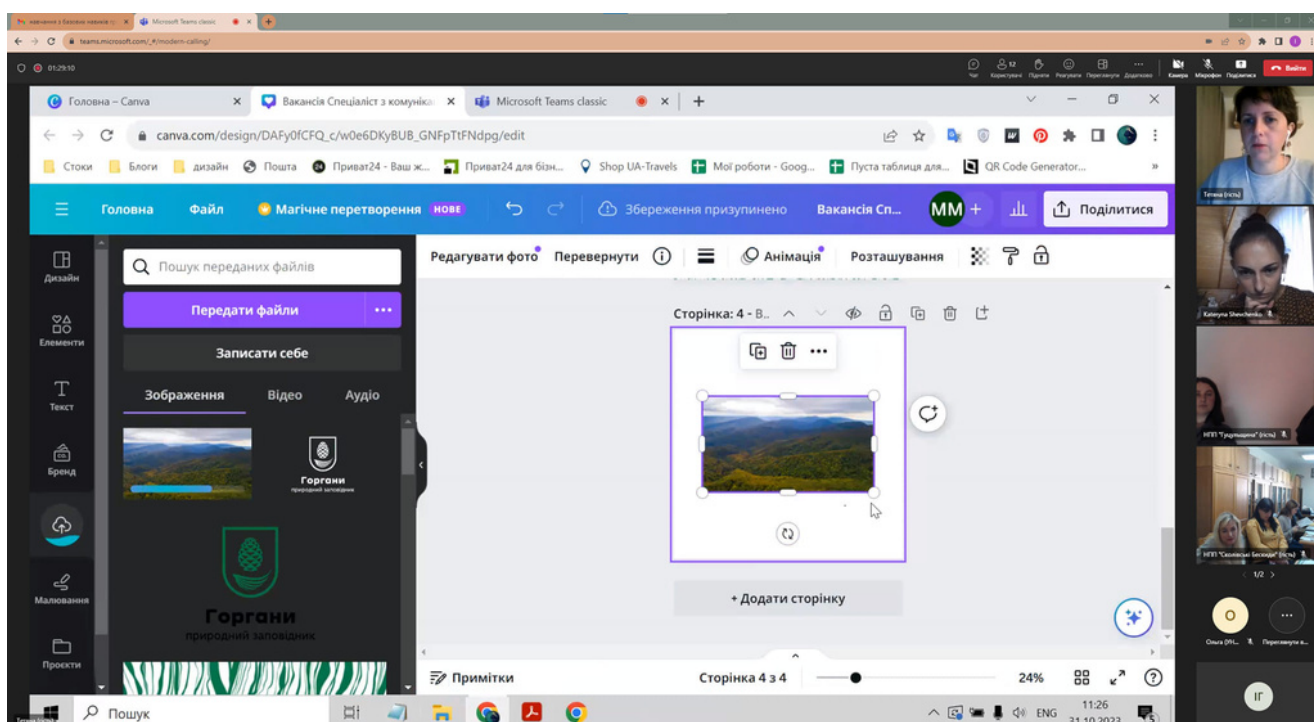
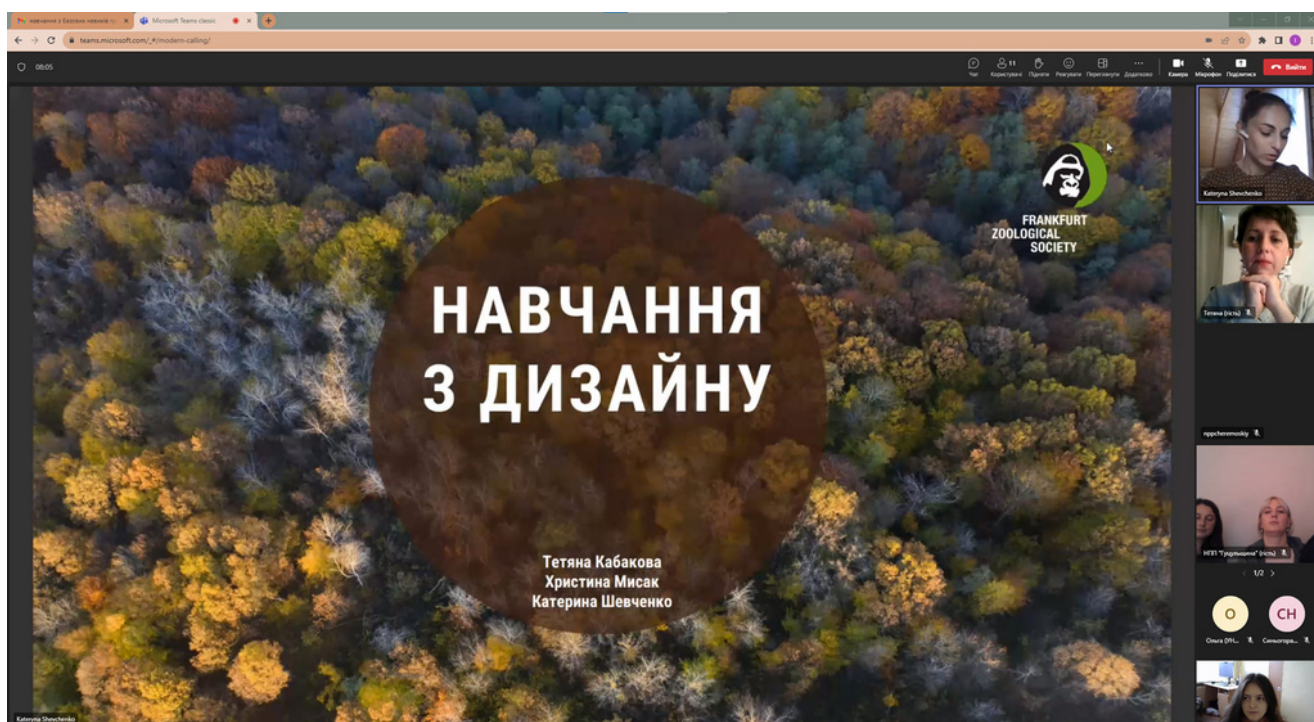

Набуття нових знань - це завжди захоплююче.

Працівники природного заповідника "Горгани" взяли участь у навчанні з базових навиків графічного дизайну, яке проводилося за підтримки Франкфуртського зоологічного товариства.

Було цікаво та пізнавально.

Горгани
природний заповідник

Текст і фото: працівники природного заповідника "Горгани".

Дизайн та верстка: Ірина Пітух

78405, вул. Добровольців, 7д
м. Надвірна, Івано-Франківська обл.
e-mail: gorgany1996@ukr.net
<https://gorgany-zapovidnyk.in.ua/>